

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA

STANDARDNA PRAVILA
ZA IZJEDNAČAVANJE MOGUĆNOSTI ZA LICA SA INVALIDITETOM
I
DOMAĆE ZAKONODAVSTVO

KOMPARATIVNA ANALIZA DIJELA ZAKONA U
REPUBLICI SRPSKOJ SA TEKSTOM «STANDARDNIH PRAVILA»

SVI.SMO.JEDNAKI

«Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom» i domaće zakonodavstvo – Komparativna analiza dijela zakona u Republici Srpskoj sa tekstom «Standardnih pravila»

Izdavač: Centri civilnih inicijativa

PREDGOVOR

Centri civilnih inicijativa (CCI) su 2003. godine pokrenuli kampanju za sistemsko i zakonsko poboljšanje uslova života za osobe sa invaliditetom pod nazivom «Svi smo jednaki». Tokom 2003. godine, nakon sprovedenog istraživanja koje je pokazalo da u BiH ima preko 200 000 civilnih lica sa invaliditetom, postavljen je kratkoročni cilj kampanje - da se na državnom nivou, u Savjetu ministara, usvoji Odluka o prihvatanju dokumenta UN-a «Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom».

U saradnji sa koalicijom organizacija lica sa invaliditetom: Koordinacionim odborom organizacija invalida RS, Koordinacionim odborom saveza civilnih invalida FBiH, Humanitarnom organizacijom Partner Banjaluka, UG za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima, Banjaluka i Udruženjem slijepih građana KS, kratkoročni cilj kampanje je ostvaren.

Naime, Savjet ministara je na sjednici održanoj 30.09.2003. usvojilo Odluku o prihvatanju «Standardnih pravila», a ista je stupila na snagu 24.12.2003.

Nakon ove odluke, u organizaciji Informativnog centra za osobe sa invaliditetom - Lotos i CCI-a, organizovana je Neumska konferencija pod nazivom *Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom - Kreiranje politika u oblasti invalidnosti i koordinacija aktivnosti organizacija osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini*. Na konferenciji je učešće uzelo preko 70 predstavnika organizacija lica sa invaliditetom iz cijele BiH, a konferencija je adekvatno odgovorila postavljenom zadatku – locirati prioritete i smjerove u sprovedbi “Standardnih pravila”.

Pozivajući se na zaključke Neumske konferencije, te na Odluku Savjeta ministara BiH o prihvatanju “Standardnih pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom”, uvažavajući Srednjoročnu razvojnu strategiju BiH (PRSP), a posebno njene sektorske prioritete: socijalni sektor, obrazovanje i zdravstvo, te uzimajući u obzir međunarodne principe, standarde i normative, između ostalog uobličene u dokumentima kao što su Izvještaj o humanom razvoju UN-a i Milenijumski razvojni ciljevi u BiH, Evropska socijalna povelja, Madridska deklaracija, Konvencija o pravima djeteta i druge konvencije o ljudskim pravima, i konačno, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, odlučili smo sve svoje kapacitete usmjeriti na sprovedbu “Standardnih pravila” u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu i praksi.

Ovo prvenstveno znači da će tokom 2004. i 2005. godine glavni cilj kampanje biti usklađivanje zakonske legislative u BiH sa tekstom “Standardnih pravila” i adekvatna primjena tih zakonskih rješenja na terenu.

Iz tog razloga, razumjevajući objektivne socijalane pritiske na vlade i njihovu nemogućnost da adekvatno i brzo odgovore na obavezu sprobe Odluke Savjeta ministara, preuzeli smo zadaću da kreiramo komparativnu analizu – “Standardna pravila...” i domaće zakonodavstvo.

Naša je namjera da ovim dokumentom pomognemo i ubrzamo proces usklađivanja zakona koji tretiraju lica sa invaliditetom sa tekstom “Standardnih pravila”. Na izradi ovog dokumeneta učestvovali su pravni eksperti, predstavnici organizacija lica

oblast penziono - invalidskog osiguranja. Ovu analizu bi u budućnosti, svi oni koji smatraju da za to imaju mogućnost, mogli dopuniti oblastima koje ista nije tretirala, kako bi svih 22 pravila iz "Standardnih pravila" bila komparirana sa domaćim zakonodavstvom.

S obzirom na profil njegovih autora, želja nam je da ovaj dokument bude osnova i preporuka za izradu novih i boljih zakonskih rješenja za lica sa invaliditetom u BiH.

Uvjereni smo da će ovaj dokument biti od izuzetne koristi i smjernica za budući rad i djelovanje ka stvaranju općeg pozitivnog ambijenta i kvalitetnijih uslova života za lica sa invaliditetom.

SVI SMO JEDNAKI
Banjaluka, April 2004.

O «STANDARDNIM PRAVILIMA»

«Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom» usvojila je Generalna Skupština UN-a na svom 48. zasjedanju, 20. decembra 1993. godine Rezolucijom 48/96. Napravljena su na temelju iskustava stečenih tokom Dekade invalidnih osoba 1983.-1993. proglašene u Generalnoj Skupštini UN Rezolucijom 37/53.

Politički i moralni osnov Standardnih pravila čine:

-Međunarodna Povelja o ljudskim pravima sa Opštom deklaracijom o pravima čovjeka, Rezolucija 217 A (III);

-Međunarodni ugovor o ekonomskim, socijalnim i kulturalnim pravima iz Rezolucije 2200 A (XXI) aneks;

-Međunarodni ugovor o građanskim i političkim pravima, iz Rezolucije 2200 A (XXI) aneks;

-Konvencija o pravima djeteta, Rezolucija 44/25, aneks;

-Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije na štetu žena, Rezolucija 34/180 aneks;

-Svjetski program djelovanja u vezi s invalidnim osobama.

Pravila nisu obavezujuća za zemlje članice, ali su zbog svoje univerzalnosti postala polazište u kreiranju politike prema osobama sa invaliditetom. Bude li ih primjenjivao veliki broj država s namjerom da ih poštuje, Pravila mogu postati međunarodna običajna pravila.

Pravila podrazumijevaju snažno moralno i političko zalaganje država u preduzimanju akcija za izjednačavanje mogućnosti za osobe sa invaliditetom. Ona upućuju na važna načela odgovornosti, akcije i saradnju, ističu područja od odlučujuće važnosti za kvalitet života i postizanje punog sudjelovanja i ravnopravnosti.

Države su odgovorne za preduzimanje odgovarajućih akcija za uklanjanje svih prepreka u izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom.

Svrha Pravila je da osobe sa invaliditetom mogu, kao pripadnici svojih zajednica, uživati ista prava i obaveze kao i drugi građani.

Termin "Izjednačavanje mogućnosti" označava proces kojim različiti sistemi društva i okoline postaju dostupni svima, posebno osobama sa invaliditetom. Princip jednakih prava podrazumjeva da su potrebe svakog pojedinca jednako važne i trebaju biti osnov planiranja u društvu, sa osnovnim ciljem da se svakom pojedincu osiguraju jednake mogućnosti učešća.

Dio procesa ostvarivanja jednakih mogućnosti treba, svakako, biti pomoć osobama sa invaliditetom da preuzmu i svoju punu odgovornost kao ravnopravni članovi zajednice.

Pravilo 2. Zdravstvena zaštita

Države trebaju osigurati efikasnu zdravstvenu zaštitu osobama sa invaliditetom, trebaju se pobrinuti da osobe sa invaliditetom mogu dobiti bilo koje redovno liječenje i lijekove koji im zatrebaju da bi očuvali ili poboljšali svoj funkcionalni nivo.

Pravilo 3. Rehabilitacija

Države trebaju osigurati pružanje rehabilitacionih usluga osobama sa invaliditetom, moraju stovriti nacionalne programe rehabilitacije dostupne svim osobama sa invaliditetom. Sve službe za rehabilitaciju moraju biti dostupne na lokalnom nivou. U planiranju i organizaciji službi za rehabilitaciju moraju učestvovati i osobe sa invaliditetom.

Pravilo 5. Pristupačnost

Ključna oblast u stvaranju uslova za jednako učešće osoba sa invaliditetom u svim sferama života.

Države moraju:

- uvoditi programe akcija koje će fizičku okolinu učiniti pristupačnom (otkloniti sve arhitektonske barijere)

- preduzeti sve mjere da osiguraju dostupnost informacija i komunikacija

- a) dostupnost fizičke okoline

Države trebaju preduzeti sve mjere da se uklone fizičke prepreke. To podrazumijeva stvaranje standarda i smjernica kao i donošenje zakonskih propisa kojima je cilj osiguranje pristupačnosti svih objekata i sredstava. Zahtjev pristupačnosti treba biti od samog početka uključen u proces projektovanja i izgradnje fizičke okoline. Kod izrade standarda i normi za pristupačnost potrebno je konsultovati organizacije osoba sa invaliditetom.

- b) dostupnost informacija i komunikacija

Osobe s invaliditetom trebaju imati pristup punim informacijama o dijagnozi, o pravima i raspoloživim uslugama i programima. Ove informacije trebaju biti pružene u oblicima koji su pristupačni osobama s invaliditetom.

Države trebaju podsticati medije, posebno televiziju, radio i novine, da svoje usluge učine pristupačnim.

Pravilo 6. Obrazovanje

Države trebaju pružiti jednake mogućnosti obrazovanja u osnovnim, srednjim i visokim školama djeci, omladini i odraslim osobama sa invaliditetom u integrisanim uslovima. Moraju se pobrinuti da školovanje osoba sa invaliditetom bude integralni dio opšteg školskog sistema, dio prosvetnog planiranja, izrade školskih programa i organizacije škola.

Školovanje u redovnim školama podrazumijeva postojanje službe tumača i drugih odgovarajućih pomoćnih službi. Potrebno je osigurati adekvatnu pristupačnost i pomoćne službe kojima je cilj zadovoljavanje potreba osoba sa različitim invaliditetom.

U situacijama gdje opšti školski sistem nije u stanju na odgovarajući način zadovoljiti potrebe osoba sa invaliditetom, može se uzeti u obzir specijalno školovanje, ali mu cilj treba biti pripremanje učenika za školovanje u redovnom školskom sistemu.

Pravilo 7. Zapošljavanje

Osobama s invaliditetom moraju biti pružene jednake mogućnosti za produktivno i korisno zapošljavanje na tržištu rada.

- Zakoni i propisi o zapošljavanju ne smiju diskriminirati osobe sa invaliditetom i ne smiju postavljati prepreke njihovom zapošljavanju,

- Države trebaju aktivno pomagati integraciju osoba sa invaliditetom u otvoreno zapošljavanje. Ova aktivna podrška može se provoditi nizom mjera, kao što su profesionalno osposobljavanje, stimulativne kvotne šeme, rezervisana i posebna određena zaposlenja, zajmovi i pomoć za malu privredu, isključivo ugovaranje ili pravo prioriteta u proizvodnji, poreske olakšice, ugovorne olakšice ili druga tehnička ili finansijska pomoć preduzećima koja zapošljavaju osobe sa invaliditetom.

- Države trebaju stimulisati poslodavce da neka radna mjesta prilagode i zapošljavaju osobe sa invaliditetom.

- U svojstvu poslodavca države trebaju stvoriti povoljne uslove za zapošljavanje osoba sa invaliditetom u javnom sektoru

- Za osobe sa invaliditetom čije potrebe se ne mogu zadovoljiti u otvorenom zapošljavanju alternativa mogu biti male jedinice zaštićenog ili potpomognutog zapošljavanja.

- Treba preduzeti mjere da se osobe sa invaliditetom uključe u programe osposobljavanja i zapošljavanja u privatnom i neoficijelnom sektoru.

Pravilo 8. Izdržavanje od prihoda i socijalna sigurnost

Države su odgovorne za socijalnu sigurnost i izdržavanje od prihoda za osobe sa invaliditetom. Države se trebaju pobrinuti za odgovarajuću podršku osobama sa invaliditetom koje su zbog invaliditeta ili s njim povezanih faktora privremeno izgubile ili su im smanjeni prihodi, ili im je uskraćena mogućnost zapošljavanja. Države moraju paziti da se kod davanja podrške vodi računa o troškovima kojima su često izložene osobe sa invaliditetom i njihove porodice.

Isto tako, države moraju osigurati podršku i socijalnu zaštitu pojedincima koji se brinu o osobi sa invaliditetom.

Sistemi socijalne sigurnosti trebaju sadržavati podsticaje za obnavljanje sposobnosti privređivanja osoba sa invaliditetom. Ti sistemi trebaju stvoriti ili pomoći organizovanje, razvoj i finansiranje profesionalnog osposobljavanja i zapošljavanja, ali i pružati podsticaj osobama sa invaliditetom da traže zaposlenje, a poslodavcima podsticaj da zapošljavaju osobe sa invaliditetom.

Podrška za povećanje prihoda treba trajati sve dotle dok postoje invalidizirajući uslovi, i biti prekinuta kada osobe sa invaliditetom postignu adekvatan i siguran prihod.

Pravilo 18. Organizacije osoba sa invaliditetom

Države trebaju priznati pravo organizacijama osoba sa invaliditetom da zastupaju osobe sa invaliditetom na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Trebaju im priznati savjetodavnu ulogu pri donošenju odluka o pitanjima vezanim za osobe sa invaliditetom.

Države trebaju ekonomski i na druge načine pomagati osnivanje i jačanje organizacija osoba sa invaliditetom, te priznati ovim organizacijama njihovu ulogu u razvoju invalidske politike. Države trebaju uspostaviti permanentnu komunikaciju sa takvim organizacijama te osigurati njihovo sudjelovanje u kreiranju vladine politike.

Organizacije osoba sa invaliditetom mogu obavljati svoju savjetodavnu ulogu na različite načine. Mogu da imaju stalne predstavnike u odborima ustanova koje vlade finansiraju, sudjelovanje u javnim komisijama i učesćem u raznim projektima. One trebaju biti trajno predstavljene u nacionalnim koordinacionim odborima i sličnim tijelima.

ANALIZIRANI ZAKONI

---

a) iz oblasti Ministarstva rada i boračko-invalididske zaštite

1. Zakon o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca
2. Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata
3. Zakon o radu
4. Zakon o zapošljavanju
5. Zakon o zaštiti na radu
6. Zakon o PIO

b) iz oblasti ministarstva za prostorno uređenje i građevinarstvo

1. Zakon o uređenju prostora,
2. Zakon o stambenim odnosima
3. Zakon o privatizaciji državnih stanova
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji državnih stanova
5. Zakon o komunalnim djelatnostima,
6. Zakon o građevinskom zemljištu

v) iz oblasti ministarstva zdravlja i socijalne zaštite

1. Zakon o zdravstvenom osiguranju,
2. Zakon o zdravstvenoj zaštiti
3. Zakon o socijalnoj zaštiti,
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti
5. Zakon o dječijoj zaštiti

g) iz oblasti ministarstva finansija

1. Zakon o budžetu
2. Zakon o igrama na sreću,
3. Zakon o porezima na igre na sreću i zabavne igre
4. Zakon o akcizama i porezu na promet
5. Zakon o doprinosima
6. Zakon o porezima na dobit
7. Zakon o porezu na lični dohodak,
8. Zakon o porezu na promet
9. Zakon o finansijskom poslovanju,

d) iz oblasti ministarstva za upravu i lokalnu samoupravu

1. Zakon o lokalnoj samoupravi
2. Zakon o slobodi pristupa informacijama
3. Zakon o udruženjima i fondacijama
4. Zakon o administrativnim taksama i naknadama
5. Zakon o javnim službama

Ostali zakoni

1. Zakon o sportu
2. Zakon o preduzećima
3. Zakon o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova
4. Zakon o javnom informisanju (4/92)
5. Zakon o RTV RS (22/03)

I – ZDRAVSTVO I SOCIJALNA ZAŠTITA

Pravilo 2. Zdravstvena zaštita

Pravilo 8. Izdržavanje od prihoda i socijalna sigurnost

Obzirom da su u Republici Srpskoj zdravstvena i socijalna zaštita u nadležnosti istog ministarstva tj. Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite, u ovoj analizi ćemo istovremeno obraditi pravila koja tretiraju tu problematiku.

Socijalna zaštita je usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana i njihovih porodica u stanju potrebe. Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe građanin ili porodica, uzrokovano ratnim događajima, elementarnim nesrećama, opštom ekonomskom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinca, ili drugim uzrocima koji se ne mogu otkloniti bez pomoći društvene zajednice.

Shodno važećim zakonima u RS i FBiH, korisnici socijalne zaštite su lica koja se nalaze u stanju socijalne potrebe, i to:

- djeca bez roditeljskog staranja,
- vaspitno zanemarena djeca i vaspitno zapuštena djeca,
- djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama,
- lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom i psihičkom razvoju,
- materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica,
- stara lica bez porodičnog staranja,
- lica sa društveno negativnim ponašanjem,
- lica i porodice u stanju socijalne potrebe, kojima je usled posebnih okolnosti potrebna

socijalna zaštita.

Socijalna zaštita, kao rastuća funkcija i oblik socijalne politike u tranzicije ostvaruje se u uslovima limitirane materijalne osnove, i još uvijek po kriterijima prethodnog sistema. Veliki broj regija i opština nije u mogućnosti da obezbijedi potrebni nivo socijalne zaštite. Narasle potrebe za socijalnom zaštitom stanovništva i nemoć postojećeg sistema da udovolji tim potrebama dovode do porasta broja nezbrinutih i ugroženih, te smanjenja kvaliteta usluga socijalnih službi i ustanova.

Izrazito je pogoršana zaštita lica sa invaliditetom, i može se reći da je u obrnutoj proporciji sa povećanjem broja tih lica. Prema utvrđenoj metodologiji lica sa invaliditetom su lica s tjelesnim oštećenjima, psihičkim i kombinovanim smetnjama, s oštećenjem sluha, vida i poremećajima u govoru.

Neophodno je izjednačavanje pravne zaštite svih lica s invaliditetom. To zahtijeva usklađivanje legislative s međunarodnim standardima i normama, uz olakšavanje dobijanja ovih vidova socijalne pomoći racionalnijom administrativnom procedurom.

U oblasti zaštite osoba sa invaliditetom nužno je mijenjati pravnu regulativu u smislu donošenja jedinstvenog zakona, bez obzira na uzrok nastanka invaliditeta. Naime, sada se zaštita prava ovih osoba reguliše u nekoliko propisa (o vojnim invalidima, civilnim žrtvama rata, invalidima rada, invalidima sa stečenim i urođenim invaliditetom) što dovodi do različitih principa prilikom određivanja stepena invalidnosti. Neophodno je osigurati jednake principe pri procjeni stepena invaliditeta.

Prioriteti u oblasti socijalne zaštite:

- uspostaviti moderan sistem socijalne zaštite usklađen sa mogućnostima društva,

- uvoditi tržišne principe i alternativne oblike zbrinjavanja u socijalnoj zaštiti, a posebno kroz jačanje uloge invalidskih organizacija
- osigurati jednakost u pristupu socijalnoj zaštiti

Pravni okvir

Provođenje zdravstvene i socijalne zaštite u Republici Srpskoj je u nadležnosti Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite pa ćemo posebnu pažnju posvetiti analizi zakona na kojima se zasniva rad tog ministarstva, a to su:

1. Zakon o zdravstvenom osiguranju;
2. Zakon o zdravstvenoj zaštiti;
3. Zakon o socijalnoj zaštiti;
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti;
5. Zakon o dječijoj zaštiti.

Šta obuhvata, mjere koje podrazumijeva i prava iz oblasti zdravstvene zaštite u Republici Srpskoj određuju Zakon o zdravstvenom osiguranju i Zakon o zdravstvenoj zaštiti, a prava iz oblasti socijalne zaštite, osnove organizacije i finansiranja te djelatnosti, kao i druga pitanja od značaja za ostvarivanje socijalne zaštite građana određuje Zakon o socijalnoj zaštiti.

Ovim zakonima je na dosta korektan način obrađena problematika zdravstvene i socijalne zaštite osoba sa invaliditetom, uglavnom su obuhvaćena sva prava koja pripadaju ovoj populaciji.

Osnovni akt koji reguliše oblast socijalne zaštite u RS je Zakon o socijalnoj zaštiti, usvojen u aprilu 1993. godine, a izmijenjen i dopunjen 1996. i 2003. godine. Ovaj zakon u nekim segmentima sadrži koncepte iz predratnog vremena, koji podrazumijevaju viši nivo socijalne zaštite nego što je to moguće u današnjim uslovima.

Nosioci socijalne zaštite u RS su Vlada RS i lokalna zajednica. Vlada RS je nosilac uređivanja i definisanja odnosa, prava, dužnosti, odgovornosti i sadržaja socijalne zaštite. Lokalna zajednica je okvir za zadovoljavanje većine ličnih i zajedničkih potreba građana, uključujući i socijalnu zaštitu. Opština je okvir u kome se može uticati na prevenciju i otklanjanje različitih socijalnih problema, i ona je odlučujući nosilac u ostvarivanju i unapređivanju socijalne zaštite.

Kompletan sistem socijalne zaštite je u velikim teškoćama, jer se suočava s povećanim potrebama za raznim vidovima socijalne pomoći, koje i dalje rastu. Zakoni propisuju mnogo širi obim socijalne zaštite nego što su mogućnosti budžeta, a ovaj problem se dodatno komplikuje razdvojenošću nadležnosti između nivoa vlasti. Vlada propisuje nivo socijalne zaštite, a niži nivoi vlasti su obavezni da osiguraju sredstva za njenu realizaciju.

Teškoću predstavlja i nepostojanje ažurnih i potpunih baza podataka o korisnicima socijalne zaštite.

Problem je što se neka od priznatih prava ne ostvaruju.

Primjer:

- pravo na dodatak za pomoć i njegu drugog lica (Zakon o socijalnoj zaštiti - članovi 20. 21 22. 22a, 24a, 27. 28. i 29.)

Osnovni razlog ovakvog stanja je nedostatak sredstava u Centrima za socijalni rad koji se finansiraju iz budžeta opština.

Osim toga, navedenim članovima određena je visina novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica u iznosu od 41,00 KM, što svakako nije dovoljno.

Prijedlog mjera:

Član 79, stav 3. dodaje se

- i sredstva za dodatak za pomoć i njegu drugog lica i smještaj u ustanovu socijalne zaštite.

Ovom izmjenom svi korisnici ovog prava bi bili stavljeni u isti položaj bez obzira na razvijenost opštine i veličinu njenog budžeta.

Član 29. mijenja se i glasi:

"Visina naknade za pomoć i njegu drugog lica utvrđuje se u visini 25 % od osnovice koju čini prosječna plata ostvarena po radniku u privredi u proteklom mjesecu.

Radi utvrđivanja visine novčane naknade iz prethodnog stava, koriste se zvanični statistički podaci.

Prethodnim mjesecom, u smislu ovog zakona, smatra se posljednji mjesec za koji je poznat podatak o kretanju prosječne plate."

Osim pomenutim zakonima, za provođenje zdravstvene zaštite značajni su i slijedeći propisi:

- Pravilnik o obimu, sadržaju i načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite (21/01)
- Odluka o minimalnom paketu osnovne zdravstvene zaštite (21/01),
- Odluka o ličnom učešću osiguranih lica u troškovima korištenja zdravstvene zaštite (21/01),
- Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o ličnom učešću osiguranih lica u troškovima korištenja zdravstvene zaštite (42/01)

Pravilnikom o obimu, sadržaju i načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite utvrđuje se obim, sadržaj i način ostvarivanja zdravstvene zaštite. Za nas su posebno interesantni

➤ Član 9. koji određuje šta obuhvata, gdje se provodi, dužinu i način ostvarivanja prava na medicinsku rehabilitaciju,

➤ Član 11. kojim su definisana proteze i druga ortopedska pomagala. pomoćne i sanitarne sprave, stomato-protetska pomoć, stomatološki materijal koji se obezbjeđuje osiguranim licima radi funkcionalne i estetske zamjene izgubljenih dijelova ekstremiteta, za omogućavanje oslonca, sprečavanja nastupanja deformiteta i korigovanje postojećih deformiteta i za olakšavanje vršenja odgovarajućih funkcija.

➤ Član 12. kojim se utvrđuje lista ortopedskih i drugih pomagala i rokovi trajanja

Prijedlozi izmjena Pravilnika:

➤ revidirati rokove upotrebe pomagala, odnosno smanjiti iste i uskladiti ih sa stvarnim potrebama korisnika, pri čemu treba utvrditi prioritete kategorije lica koja imaju pravo na nabavku pomagala (npr. đaci, studenti, zaposleni i sl),

➤ formirati drugostepenu komisiju u Banja Luci i S.Sarajevu, koja će biti nadležna za odobravanje nabavke skupljih ortopedskih pomagala na osnovu stvarne potrebe. Riječ je o specijalnim skupljim pomagalima (npr. elektro-motorna kolica, roho jastuci, slušni aparati, četvorokanalni reproduktori, računari sa adaptivnom opremom, liftovi za dizanje, elektro-kreveti, i sl.

➤ listu pomagala treba uskladiti sa zahtjevima organizacija invalida,

➤ treba smanjiti procenat ličnog učešća kod skupih pomagala (sada je 50%), a povećati kod jeftinih (sada je 10%). Lično učešće osiguranih lica u nabavci skupih pomagala ne bi trebalo da bude veće od 10 % od cijene pomagala.

Članu 12. Pravilnika (lista pomagala) treba dodati:

1. elektro-motorna kolica..... svakih 60 mjeseci (iza tačke 8.)
2. brajeva pisaća mašina ili personalni računar sa sintezom govora,
3. četvorokanalni kasetofon - reproduktor ..... svakih 60 mjeseci,
4. brajev časovnik ili govorni časovnik ..... svakih 60 mjeseci,
5. bijeli saobraćajni štap ..... svakih 36 mjeseci
6. radio-kasetofon dvokanalni ..... svakih 60 mjeseci

Članu 18. dodati stav:

"elektro-motorna kolica dobija osigurano lice oboljelo od distrofije i srodnih mišićnih i neuro-mišićnih bolesti"

Odluka o minimalnom paketu zdravstvene zaštite

Minimalan paket osnovne zdravstvene zaštite zaštite obuhvata zdravstvene mjere i usluge koje imaju poseban značaj za zdravlje naroda i koje se, pod jednakim uslovima obezbjeđuju svim osiguranim licima, kao i zdravstvene mjere i usluge koje se, u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju obezbjeđuju osiguranim licima u grupi zdravstvenih prioriteta.

Članu 3. tačka 4. treba dodati

- lica oboljela od progresivnih mišićnih oboljenja, cerebralne paralize i multiple skleroze i sva lica u stanju paraplegije i kvadruplegije,

Prijedlozi koji se odnose na uspostavljanje sistema socijalne sigurnosti, organizovanja razvoja i finansiranja profesionalnog osposobljavanja i zapošljavanja, te podsticanja osoba sa invaliditetom da traže zaposlenje, a poslodavaca da zapošljavanju osobe sa invaliditetom biće obrađeni i izneseni u dijelu koji se odnosi na pravilo 3. Rehabilitacija (posebno - profesionalna rehabilitacija) i pravilo 7. Zapošljavanje.

II - REHABILITACIJA

Pravilo 3. Rehabilitacija

Termin "Rehabilitacija" odnosi se na proces koji ima za cilj da osobama sa invaliditetom omogući postizanje i održavanje njihovog optimalnog fizičkog, intelektualnog, psihičkog i društvenog funkcionalnog nivoa, čime im se pruža mogućnost da promijene svoj život u pravcu većeg stepena nezavisnosti i samostalnosti. Rehabilitacija može obuhvatiti mjere za osposobljavanje i obnovu funkcija, ili za nadoknadu gubitka ili nedostatka neke funkcije ili funkcionalnog organičenja.

Proces rehabilitacije ne obuhvata početnu medicinsku zaštitu. On podrazumijeva širok spektar mjera i aktivnosti od osnovne i opšte rehabilitacije do ciljanih aktivnosti, kao npr. profesionalna rehabilitacija.

Rehabilitacija kao nastavak liječenja, odn. produženo bolničko liječenje je pravo određeno Zakonom o zdravstvenom osiguranju (čl. 7. 19. i 25) i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (čl. 4. i 17.)

Pravni okvir

Profesionalna rehabilitacija odnosno pravo na osposobljavanje za rad djece i omladine ometene u fizičkom i psihičkom razvoju regulisano je Zakonom o socijalnoj zaštiti (čl. 20. 30. 31. 32), dok je pravo na prekvalifikaciju i dokvalifikaciju po osnovu preostale radne sposobnosti osoba sa invaliditetom, kod kojih je invalidnost nastala u radnom odnosu, obezbijeđeno odredbama Zakona o PIO (odjeljak V članovi 75. do 100.)

Pomenuti propisi obrađuju problematiku profesionalne rehabilitacije i radnog osposobljavanja na kvalitetan i cjelovit način, ali je njima obuhvaćen samo jedan (manji dio) populacije osoba sa invaliditetom. Naime, najveći dio populacije nije obuhvaćen (nisu u grupi djece i omladine, niti im je invalidnost nastala u radnom odnosu).

Za cjelovito rješenje pitanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba sa invaliditetom predlažemo donošenje posebnog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida (Prilog 1).

III - PRISTUPAČNOST

Pravilo 5. Pristupačnost

Pravni okvir

Kad je riječ o dostupnosti fizičke okoline, odnosno o uklanjanju svih fizičkih prepreka i barijera najveća odgovornost je na ministarstvu za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, koje se u svom radu oslanja na :

1. Zakon o uređenju prostora,
2. Zakon o stambenim odnosima
3. Zakon o privatizaciji državnih stanova
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji državnih stanova
5. Zakon o komunalnim djelatnostima,
6. Zakon o građevinskom zemljištu

Saradnja ovog ministarstva sa invalidskim organizacijama je na zadovoljavajućem nivou. Kao rezultat saradnje potpisan je Memorandum o razumijevanju 05.12.2002. godine, a već 18.01.2003. godine donesen je

Pravilnik o uslovima za planiranje i projektovanje građevina za nesmetano kretanje djece i osoba sa umanjnim tjelesnim sposobnostima kojim se razrađuju urbanističko-tehnički uslovi za planiranje prostora javnih saobraćajnih i pješačkih površina, prilaza građevinama, projektovanje stambenih građevina, građevina za javno korištenje i drugo, kao i posebnih uređaja u njima, kojima se obezbjeđuje nesmetano kretanje djece i osoba sa umanjnim tjelesnim sposobnostima.

Pomenutim propisom možemo biti u potpunosti zadovoljni. Preostaje nam samo da insistiramo na njegovoj doslednoj primjeni.

Kad je riječ o pristupačnosti sportskih objekata Zakon o sportu (04/02) u članu 35. između ostalog nalaže vlasnicima sportskih objekata da omoguće fizički pristup invalidnih lica sportskim terenima.

IV - OBRAZOVANJE

Pravilo 6. Obrazovanje

Polazeći od relevantnih preporuka i rad UN za obrazovanje, nauku i kulturu UNESCO, posebno svjetske Deklaracije o obrazovanju za sve, te imajući u vidu Standardno pravilo broj 6 kojim se sugeriše državama da oblast obrazovanja kroz zakonodavstvo grade princip jednakih mogućnosti primarnog, sekundarnog i tercijalnog obrazovanja djece, omladine i odraslih osoba sa invaliditetom po jedinstvenom sistemu.

Prema preporuci obrazovanje osoba sa invaliditetom bi trebalo da bude integralni dio obrazovnog sistema.

kao što je predviđeno opšte obrazovanje osoba sa invaliditetom je integralni dio nacionalnog plana i programa obrazovanja.

Zakon o osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju regulisani su svi vidovi obrazovanja i ne pravi se nikakva razlika u vezi sa obrazovanjem djece i omladine sa invaliditetom.

U većini škola nisu obezbjeđeni svi neophodni uslovi za integrisano obrazovanje jer nije obezbjeđena pristupačnost niti adekvatna pomagala i učila prilagođena za djecu i omladinu sa invaliditetom. takođe nemaju neophodne pomoćne službe i adekvatne kadrove koji bi mogli ispuniti zahtjeve integrisanog obrazovanja za različite vrste hendikepa.

Proces obrazovanja na svim nivoima ne uključuje grupe roditelja a i same organizacije invalida nisu dovoljno uključene.

Obavezni vid osnovnog i predškolskog obrazovanja nameće obavezu da se sva djeca bez obzira na vrstu invaliditeta obavezno uključe u proces obrazovanja, međutim u praksi imamo mnogo primjera nedoslednog i neprincipijelnog ponašanja, tako da se dešava da desetine djece ostaje po strani van procesa obrazovanja jer nisu evidentirana.

Veoma mala djeca sa invaliditetom nisu podvrgnuta posebnoj pažnji ranom tiflološkom tretmanu radi prevencije, što je posebno karakteristično za djecu koja žive u urbanoj sredini zbog nepostojanja adekvatnih savjetovališta ostaju uskraćena za blagovremenu pripremu za obrazovni proces.

Za djecu predškolskog uzrasta sa invaliditetom nisu obezbjeđene sve neophodne pretpostavke za predškolsko organizovano obrazovanje u dječijim vrtićima.

Za djecu predškolskog uzrasta sa invaliditetom nisu obezbjeđene sve neophodne pretpostavke za poredškolsko organizovanje obrazovanja. Tek se sad u Banja Luci čine pokušaji da se obezbjede uslovi za prijem djece sa invaliditetom u obdaništa. U ovaj bi se proces država morala direktnije uključiti kroz pružanje adekvatne pomoći lokalnoj zajednici. Za početak bi bilo dobro da se bar u većim centrima obezbjede uslovi za rad sa takvom djecom.

Za odrasle osobe sa invaliditetom takođe nisu obezbjeđeni adekvatni uslovi za školovanje a postojeći centri i zavodi ne obezbjeđuju kvalitetne materijalne uslove za obuku i rad na obrazovnom procesu.

Država nema još jasno definisan stav i utvrđenu obrazovnu politiku u široj društvenoj zajednici a od reformi koje predstoje u oblasti obrazovanja očekuje se da se primjenom Međunarodnih standarda obezbijede kvalitetniji uslovi obrazovanja osobama sa invaliditetom.

Obuka za osobe sa invaliditetom kroz jedinstven obrazovni program koji je komplementaran i jedinstven omogućio bi racionalnije obrazovanje, međutim još uvijek je okosnica obrazovanja osoba sa invaliditetom specijalno obrazovanje u specijalnim školama prilagođenim za pojedine vrste hendikepa.

Postepenim prelaskom sa specijalnog na integrisano obrazovanje kroz jedan prelazni period do kada bi se trebale stvoriti pretpostavke za prelazak na integrisano obrazovanje osoba sa invaliditetom i njihova potpuna integracija u društvenu zajednicu.

Neophodno je raditi na razvijanju resursa koji će zadovoljiti potrebe obrazovanja osoba sa invaliditetom u lokalnoj zajednici u kojoj žive.

Da bi poboljšali stanje u oblasti obrazovanja neophodno je kroz izmjene i dopune postojećih zakonskih propisa i donošenje određenih Pravilnika i Uputstava uticati na državu i nadležna Ministarstva da se stvaraju kadrovske, prostorne i materijalne pretpostavke kako bi se tim licima dale jednake mogućnosti za ravnopravno uključivanje u proces obrazovanja od predškolskog do visokog obrazovanja.

To podrazumjeva da se obezbjedi pristupačnost kako u arhitektonskom i informativno komunikacijskim smislu uz obezbjeđivanje savremenih nastavnih pomagala uz minimalna ulaganja ili subvencioniranje od strane države.

Na osnovu analize stanja u oblasti obrazovanja djece, omladine i odraslih osoba sa invaliditetom predlažu se sledeće mjere:

- prikupiti informacije o stanju i broju djece omladine i odraslih osoba sa invaliditetom RS prema vrsti hendikepa a koji imaju potrebu za raznim vidovima obrazovanja
- informisati se o načinu i dostupnosti obrazovnog sistema djeci sa invaliditetom
- dobiti stručna mišljenja o načinu obrazovanja djece, omladine i odraslih invalidnih lica od stručnjaka iz Pedagoškog zavoda, Ministarstva prosvjete, Defektološkog fakulteta i institucija i organizacija invalida RS
- sagledati zakonsku regulativu i predložiti promjene u toj oblasti
- na osnovu gore navedenih informacija odrediti aktivnosti i nosioce sa utvrđenim rokovima izvršenja mjera
- uspostavljanje bolje koordinacije i kontinuirane komunikacije između nadležnih Ministarstava, Pedagoškog zavoda, Obrazovnih ustanova, Centra za socijalni rad i organizacije invalida

Primjedbe na zakone o osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju svode se na konstataciju da se u navedenim propisima samo površno spominje populacija osoba sa invaliditetom. Smatramo da je to nedovoljno i da bi se u navedenim propisima trebalo direktnije kroz nekoliko članova posebno naglasiti obaveza škola prema ovoj populaciji koju želimo integrirati u redovne škole, zatim je neophodno konkretnije regulisati pitanja vezana za obezbjeđivanje stručnih kadrova tipa defektologa, tiflogologa, tiflopedagoga, logopeda, somatopeda i slično.

Posebno za vidove obaveznog obrazovanja neophodno bi bilo precizirati jednim članom da se obavezno na teritoriji jedne opštine obezbjede uslovi za integrisano obrazovanje invalidne djece kojoj će se na lokalnom nivou obezbjediti adekvatni kadrovski, materijalni i drugi uslovi za kvalitetno obrazovanje u bar jednoj školi u opštini-osnovnoj i srednjoj.

Putem formiranja odeljenja pri osnovnim i srednjim školama i predškolskim ustanovama poželjno je obezbjediti uslove za organizovane vidove obuke i pristupačnost tim ustanovama.

Kroz navedene zakone treba jednim članom naglasiti obavezu obezbjeđivanja besplatnog prevoza takvih učenika i ko će pokrивati troškove prevoza djece sa invaliditetom.

Pošto zakoni koji su trenutno na snazi a i zakoni koji su u proceduri pred usvajanjem površno tretiraju gore naglašena pitanja, neophodno je hitno pristupiti izmjeni i usklađivanju istih sa međunarodnim standardima i potrebama djece, učenika i studenata sa hendikepom. Da bi se olakšalo obrazovanje ove populacije neophodno je na poseban način regulisati i mogućnost davanja stipendija za posebno nadarene učenike i studente sa hendikepom.

V – RAD I ZAPOŠLJAVANJE

Pravilo 7. Zapošljavanje

Pravni okvir

Problematikom rada i zapošljavanja bavi se Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite. Ovo ministarstvo se u svom radu oslanja prvenstveno na slijedeće zakone:

1. Zakon o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca
2. Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata
3. Zakon o radu
4. Zakon o zapošljavanju
5. Zakon o zaštiti na radu
6. Zakon o PIO

Prava i obaveze koji nastaju po osnovu radnog odnosa na teritoriji Republike Srpske uređuju se Zakonom o radu.

Pomenutim zakonom, u odjeljku 4. (čl. 80. do 82.) reguliše se posebna zaštita bolesnih i invalidnih radnika.

Generalno, u svim pravima i obavezama iz radnog odnosa osobe sa invaliditetom su izjednačene sa ostalim radnicima tj. nisu predviđene nikakve beneficije i povlastice a poslodavci nemaju nikakvih posebnih obaveza prema tim radnicima.

Zapošljavanje, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, poslovi i način finansiranja službe zapošljavanja, prava nezaposlenih lica i uslovi za njihovo ostvarivanje, i druga pitanja od značaja za organizovano i produktivno zapošljavanje u Republici Srpskoj uređuje se Zakonom o zapošljavanju.

U poglavlju III odjeljak 5. član 14 govori se o stručnom osposobljavanju i pripremi za rad, ali se i ovaj jedini član odnosi na sve nezaposlene, pa se može reći da se u cijelom Zakonu o zapošljavanju nigdje ne spominju osobe sa invaliditetom i njihovo zapošljavanje.

Prijedlog:

- donošenje Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju invalida (Prilog 1).

* * *

Mada nije u direktnoj i neposrednoj vezi sa primjenom preporuka iz pravila 7. veliki uticaj i značaj u stvaranju pozitivne klime i uslova za efikasnije zapošljavanje osoba sa invaliditetom ima niz propisa iz domena ministarstva finansija, a posebno slijedeći zakoni:

1. Zakon o akcizama i porezu na promet
2. Zakon o doprinosima
3. Zakon o porezima na dobit
4. Zakon o porezu na lični dohodak,
5. Zakon o porezu na promet
6. Zakon o finansijskom poslovanju,

Stoga ćemo se u ovoj analizi osvrnuti na neke od dijelova ovih zakona, koji po nama imaju veliki uticaj na zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

1. Zakon o akcizama i porezu na promet predlažemo

➤ U članu 23. stav 1. iza tačke 17. dodati novu tačku 18. koja bi glasila:

Proizvoda što ih proizvode preduzeća ili pogoni za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, pod uslovom da ta sredstva u visini poreske stope od 8% budu reinvestirana u nabavku nove opreme.

➤ U članu 40. iza tačke 15. dodati novu tačku 16. koja bi glasila:

"Usluge koje vrše preduzeća ili pogoni registrovani za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, pod uslovom da ta sredstva u visini poreske stope od 8% budu reinvestirana u nabavku nove opreme."

Alternativa:

Član 23. stav 1. tačka 13 se briše,

U članu 33. stav 1. iza tačke 19. dodaje se tačka 20. koja bi glasila:

- proizvodi što ih proizvode preduzeća za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, invalidna lica u procesu liječenja i rehabilitacije u okviru organizacije invalida, đачke radionice, vjerske i socijalno-humanitarne organizacije za zaštitu starih i iznemoglih lica, uz uslov da su prodati krajnjim potrošačima direktno iz proizvodnje ili vlastitih prodajnih mjesta i da su obilježeni jedinstvenim znakom, osim motornih vozila, alkohola i alkoholnih i bezalkoholnih pića, mineralnih i gaziranih voda, piva, kafe i prerađevina od kafe

2. Zakon o doprinosima

Predlažemo:

Iza poglavlja **II** dodaje se poglavlje **III** koje bi glasilo:

III Oslobađanje od doprinosa

Ne smatraju se novčanim primanjima koja podliježu plaćanju doprinosa primanja po osnovu:

1. propisa o pravima ratnih vojnih invalida,
2. plata invalidskih lica koja su zaposlena u preduzećima i naknade za vrijeme radnog i profesionalnog osposobljavanja i rehabilitacije invalida,
3. socijalne pomoći,
4. naknade zbog tjelesnog oštećenja,
5. naknada za pomoć i njegu drugog lica, umanjene radne sposobnosti,

Mišljenja smo da u rješavanju problema u oblasti zapošljavanja osoba sa invaliditetom imaju i slijedeći zakoni:

1. Zakon o preduzećima

2. Zakon o PIO

3. Zakon o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova

1. Zakon o preduzećima

U članu 388 dodati stav 3. koji bi glasio:

- status i položaj ovih preduzeća regulisaće se posebnim Zakonom.

Predlažemo

➤ donošenje posebnog Zakona o preduzećima za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida (Prilog 2).

2. Zakon o PIO

U članu 45. dodati tačku 4. koja bi glasila:

- za slučaj potrebe za pomoć i njegom drugog lica - novčana naknada za pomoć i njegu

3. Zakon o postupku nabavke robe, usluga i ustupanja radova

U članu 4. iza stava 2. dodati stav 3. koji glasi:

- Subjeksi na koje se odnosi ovaj Zakon obavezni su, od ukupnog posla koji je predmet nabavke, 10 % ustupiti preduzećima koja se bave radnim osposobljavanjem i zapošljavanjem invalida, pod uslovima kako je određeno ovim Zakonom.

dosadašnji stav 3. ovog člana postaje stav 4 i dalje kako slijedi.

Obrazloženje

Predložene izmjene i dopune Zakona imaju za cilj opstanak preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida. Takva preduzeća bi ovim izmjenama bila stavljena u ravnopravni položaj sa ostalim privrednim subjektima na području RS i BiH..

Naime, rad ovakvih preduzeća baziran je na samoodrživosti koje država ni u jednom segmentu ne participira - subvencionira onaj dio socijale koji nosi preduzeće, a to je briga o invalidima. Ako se ima u vidu činjenica da je riječ o licima sa znatno umanjenim radnim sposobnostima, koja po osnovu ocjene, nalaza i mišljenja Invalidske komisije, u najvećem broju slučajeva čine 100% invalidi, sa preostalom radnom sposobnosti mogu se uposliti samo u određenoj vrsti tehnologije i prilagođenim radnim mjestima.

Jasno je da se radi o populaciji stanovništva o kojoj prvenstveno trba brigu da vodi država.

Kroz ovakav vid preduzeća, taj dio brige su preuzeli sami invalidi i njihove organizacije, te svojim radom obezbjeđuju svoju životnu egzistenciju.

Ranije važećim propisima država je kroz poreske olakšice, beneficije i subvencije, preuzimanjem dijela obaveza po osnovu doprinosa obezbjeđivala mogućnost opstanka ovih preduzeća. Jasno je da ovakva preduzeća, bez pomoći države, nisu u stanju izdržati tržišnu utakmicu sa ostalim privrednim subjektima.

Usvajanjem naših prijedloga stekli bi se realni uslovi za opstanak ovakvih postojećih preduzeća, te otvaranje novih i dodatnog zapošljavanja invalidnih lica kojih u našoj državi nažalost ima veliki broj.

Osim toga, predložene olakšice stimulisale bi i vlasnike privatnih preduzeća da zaposle određen broj invalida.

Mišljenja smo da bi na ovaj način država iz budžeta izdvajala znatno manje sredstava za sektor socijalne zaštite.

VI - STATUS ORGANIZACIJA O.S.I.

Pravilo 18. Organizacije osoba sa invaliditetom

Invalidi Republike Srpske organizovani su prema Zakonu o udruženjima i fondacijama.

Međutim, primjenom ovog propisa invalidske organizacije stavljene su u istu ravan sa ostalim udruženjima i organizacijama, odnosno, nema ni riječi o nekakvom posebnom položaju tih organizacija. U ovom trenutku, država niti podržava niti pomaže osnivanje i rad takvih organizacija. Isto tako, o uvažavanju prijedloga i savjetodavnoj ulozi ovih organizacija nema ni govora.

Prijedlog:

➤ donošenje Zakona o invalidskim organizacijama

Finansiranje rada invalidskih organizacija

Kad je riječ o finansiranju rada invalidskih organizacija u Republici Srpskoj jedina sredstva na koja mogu računati su sredstva koja se po Zakonu o igrama na sreću izdvajaju za finansiranje socijalno-humanitarnih djelatnosti (poglavlje XIII član 72. stav 3). Istim zakonom, članovima 73. do 75. određuje se način raspodjele tih sredstava.

Konstatacija:

- niti jedan od pomenutih članova se ne poštuje. Ne postoji nikakva kontrola izdvajanja sredstava, raspodjela se vrši vrlo rijetko i nikad na način i u rokovima propisanim zakonom.

Prijedlog:

Član 65. se mijenja i glasi:

"Upravni odbor Lutrije ima pet članova, od kojih dva člana od zaposlenih u Lutriji, dva člana iz redova stručnih radnika iz oblasti lutrijskog i drugog poslovanja i jednog člana predstavnika invalidskih organizacija Republike Srpske. "

Član 66

alineja 3 se briše

Član 72.

mijenja se i glasi

"Sredstva koja Lutrija ostvaruje priređivanjem igara na sreću raspoređuju se na slijedeći način:

- 60 % ..... za isplatu dobitaka učesnicima u igrama na sreću,
- 25 %..... za troškove i razvoj Lutrije, i

- 15 % ..... za finansiranje socijalno-humanitarnih djelatnosti, mjera, akcija i programa fizičke kulture i organizacija mladih. "

Član 73.

mijenja se i glasi

"Raspodjelu sredstava iz stava 3. prethodnog člana vrši Vlada Republike srpske i to:

- 70 % invalidskim organizacijama
- 30 % sportskim i organizacijama mladih"

Nešto bolja situacija je u oblasti sporta i sportskih aktivnosti invalida.

Zakon o sportu, članovima 35. do 38. govori o osnivanju sportskih organizacija invalidnih lica. Ustanovljena je obaveza Republike, grada i opštine da dodatnim mjerama stvaraju uslove i stimulišu sportske aktivnosti invalidnih lica, a vlasnicima sportskih objekata nalaže obavezu da omoguće fizički pristup invalidnih lica sportskim terenima.

Navedenim članovima određen je i način organizovanja sportskih organizacija invalidnih lica kao i način finansiranja i izvori sredstava za finansiranje aktivnosti tih organizacija.

PRILOG 1

PRIJEDLOG ZAKONA O PROFESIONALNOJ REHABILITACIJI I ZAPOŠLJAVANJU INVALIDA

I. OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Ovim se Zakonom propisuju prava osoba s invaliditetom na profesionalnu rehabilitaciju, zapošljavanje i rad te uređuju pojmovi osobe s invaliditetom i smanjene radne sposobnosti, zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada i pod posebnim uslovima, osnivanje, djelatnost te upravna i stručna tijela u ustanovi za profesionalnu rehabilitaciju, zaštitnoj radionici i radnom centru, mjere za poticanje zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom, osnivanje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te odgovornost za povrede odredaba ovoga Zakona.

INVALIDITET I SMANJENA RADNA SPOSOBNOST

Član 2.

(1) Osoba s invaliditetom je prema ovom Zakonu svaka osoba kod koje postoji tjelesno, čulno ili mentalno oštećenje koje za posljedicu ima trajnu ili na najmanje 12 mjeseci smanjenu mogućnost zadovoljavanja ličnih potreba u svakodnevnom životu.

(2) Osoba s invaliditetom smanjenih radnih sposobnosti je osoba čiji invaliditet u odnosu na sposobnosti osobe bez invaliditeta jednake ili slične životne dobi, jednake ili slične naobrazbe, u jednakim ili sličnim uslovima rada, na jednakim ili sličnim poslovima ima za posljedicu trajnu ili na najmanje 12 mjeseci smanjenu mogućnost radno se osposobiti, zaposliti i raditi na tržištu rada pod opštim uslovima.

(3) Izuzetno, osobom s invaliditetom smanjenih radnih sposobnosti može se smatrati i osoba s invaliditetom čiji je radni učinak u granicama očekivanog, ali se na temelju smanjenih stvarnih i procijenjenih opštih sposobnosti takve osobe ocijeni da je to u interesu očuvanja njezinih tjelesnih, čulnih i mentalnih sposobnosti.

Član 3.

U smislu odredaba člana 2. ovog Zakona, osoba s invaliditetom smanjenih radnih sposobnosti je:

1. osoba s invaliditetom, korisnik novčane naknade do zaposlenja koja je to pravo ostvarila na temelju propisa o socijalnoj zaštiti,
2. osoba s profesionalnom nesposobnošću za rad prema propisima o penzijskom osiguranju,
3. osoba koja je ostvarila pravo na profesionalnu rehabilitaciju prema propisima o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata,
4. osoba koja je ostvarila pravo na profesionalnu rehabilitaciju prema propisima o pravima učesnika otadžbinskog rata i članova njihovih porodica,
5. učenik s teškoćama u razvoju i učenik s većim teškoćama u razvoju prema propisima o srednjem školstvu,
6. osoba s invaliditetom starija od 21 godine koja pravo na profesionalnu rehabilitaciju ili rad ne može ostvariti prema propisima iz tačke 1. do 4. ovog člana.

Član 4.

(1) Invaliditet i smanjenu radnu sposobnost osoba iz člana 3. tačke 1. do 5. ovog Zakona utvrđuje tijelo nadležno prema propisima iz tih tačaka.

(2) Invaliditet i smanjenu radnu sposobnost osoba iz člana 3. tačke 6. ovog Zakona utvrđuje na temelju nalaza i mišljenja ovlaštenog vještaka u prvom stepenu ured državne uprave nadležan za socijalnu zaštitu.

(3) Postupak utvrđivanja invaliditeta i smanjene radne sposobnosti pokreće se na zahtjev te osobe, odnosno njezinog zakonskog zastupnika ili staratelja. Inicijativu za podnošenje zahtjeva za pokretanje tog postupka mogu dati izabrani doktor medicine primarne zdravstvene zaštite, roditelj, socijalni radnik i defektolog.

(4) O žalbi protiv prvostepenog rješenja ureda iz stava 2. ovog člana odlučuje ministarstvo nadležno za socijalnu zaštitu.

(5) Upisom u registar osoba s invaliditetom ne stiču se prava, niti nastaju obaveze predviđene ovim Zakonom.

Član 5.

U postupku rješavanja o zahtjevu za utvrđivanje invaliditeta i smanjene radne sposobnosti, kao i u postupku priznanja prava po ovom Zakonu, primjenjuje se Zakon o opštem upravnom postupku.

II. PROFESIONALNA REHABILITACIJA

Član 6.

(1) Osoba s invaliditetom ima pravo na profesionalno osposobljavanje i rehabilitaciju (u daljem tekstu: profesionalna rehabilitacija) pod opštim uslovima, a ako je to potrebno zbog vrste i težine invaliditeta ili uspješnosti rehabilitacijskog procesa i u posebnim školama i ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju, po prilagođenim ili posebnim programima.

(2) Profesionalna rehabilitacija obuhvata sledeće mjere i aktivnosti:

- utvrđivanje preostalih radnih i opštih sposobnosti,
- profesionalno informisanje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti,
- analizu tržišta rada, mogućnost zapošljavanja i uključenja u rad,
- procjenu mogućnosti izvođenja, razvoja i usavršavanja programa profesionalnog osposobljavanja,
- radno osposobljavanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i programe za održavanje i usavršavanje radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja,
- informisanje i savjetovanje o pomoćnoj tehnologiji u učenju i radu,
- pojedinačne i skupne programe za unapređenje radno-socijalne uključenosti u zajednicu,
- savjetodavne prijedloge o primjeni različitih tehnologija i tehnika u učenju i radu uz procjenu mogućnosti primjene,
- pretprofesionalno učenje, planiranje i primjena odabrane tehnologije,
- razvoj motivacije i osposobljavanje osobe s invaliditetom u korištenju odabrane tehnologije,
- tehničku pomoć, podršku, praćenje i procjenu rezultata,
- informisanje i podršku u izvorima financiranja.

(3) Trajanje profesionalne rehabilitacije ovisi o preostalim radnim sposobnostima i složenosti njezinog organizovanja i izvođenja.

(4) Profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom organizuje i izvodi ustanova za profesionalnu rehabilitaciju, srednja škola ili druga pravno lice koje ispunjava uslove za osposobljavanje propisane ovim i drugim zakonima.

(5) Praktični dio osposobljavanja za rad u toku profesionalne rehabilitacije izvodi se kod poslodavca, a izuzetno u ustanovi za profesionalnu rehabilitaciju ili u specijalizovanoj obrazovnoj ustanovi.

Član 7.

(1) O pravu na profesionalnu rehabilitaciju odlučuje u prvom stepenu područna služba zavoda za zapošljavanje nadležna prema prebivalištu osobe s invaliditetom.

(2) Postupak za priznanje prava iz stava 1. ovog člana pokreće se zahtjevom osobe s invaliditetom, odnosno njezinog zakonskog zastupnika ili staratelja. Zahtjevu se prilaže dokaz o utvrđenom invaliditetu i o smanjenoj radnoj sposobnosti (član 3.).

(3) O žalbi protiv prvostepenog rješenja ustanove iz stava 1. ovog člana odlučuje služba Republičkog zavoda za zapošljavanje.

Član 8.

Osoba s invaliditetom doprinosi svojoj profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju:

- brigom o svom školovanju i stručnom osposobljavanju ovisno o dostupnim mogućnostima i svojim sklonostima i sposobnostima,
- prijavom na oglas o zapošljavanju za poslove za koje ispunjava predviđene uslove i u stanju ih je obavljati te prihvatanjem ponuđenog zaposlenja na takvim poslovima,
- poštivanjem radne i tehnološke discipline tokom stručnog osposobljavanja i rada,
- saradnjom u pitanjima stručnog osposobljavanja i rada s ljekarom, defektologom, psihologom, socijalnim radnikom, pravnikom, tehnologom i neposredno nadređenim radnikom,
- prihvatanjem opravdane ponude promjene posla, odnosno rasporeda na druge odgovarajuće poslove zbog prestanka potrebe ili nemogućnosti obavljanja dotadašnjih poslova,
- stručnim osposobljavanjem tokom rada, po potrebi i dokvalifikacijom i prekvalifikacijom radi zadržavanja zaposlenja.

II. ZAPOŠLJAVANJE I RAD OSOBA S INVALIDITETOM

USLOVI ZAPOŠLJAVANJA

Član 9.

(1) Osobe s invaliditetom zapošljavaju se i rade na tržištu rada pod opštim ili posebnim uslovima.

(2) Pod opštim uslovima. zapošljavanja smatra se zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada.

(3) Pod posebnim uslovima. zapošljavaju se u ustanovi, preduzeću ili zaštitnoj radionici osnovanim radi zapošljavanja osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: zaštitna radionica) osobe s invaliditetom koje se na osnovu radnih i oštih sposobnosti ne mogu zaposliti na otvorenom tržištu rada ili održati svoje zaposlenje uz primjenu olakšica iz člana 29. ovog Zakona.

(4) Pod zapošljavanjem u posebnim uslovima smatra se i samozapošljavanje (otvaranje vlastitog obrta, osnivanje vlastitog preduzeća i obavljanje samostalne djelatnosti) te zapošljavanje u porodičnom preduzeću.

ZAPOŠLJAVANJE NA OTVORENOM TRŽIŠTU RADA

Član 10.

(1) Tijela državne uprave, tijela sudske vlasti i druga državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, vanbuxetski fondovi te pravna lica u vlasništvu ili u većinskom vlasništvu Republike Srpske dužni su na primjerenom radnom mjestu, prema vlastitom odabiru, u primjerenim radnim uslovima imati zaposleno:

- do 31. decembra 2004. najmanje jednu osobu s invaliditetom na svakih 49 zaposlenih,
- do 31. decembra 2008. najmanje jednu osobu s invaliditetom na svaka 32 zaposlena,
- do 31. decembra 2012. najmanje jednu osobu s invaliditetom na svaka 24 zaposlena,
- do 31. decembra 2016. najmanje jednu osobu s invaliditetom na svakih 19 zaposlenih,
- do 31. decembra 2020. najmanje jednu osobu s invaliditetom na svakih 16 zaposlenih.

(2) Poslodavac koji podliježe obavezi iz stava 1. ovoga člana, a nije ispunio tu obavezu, dužan je svakog mjeseca prilikom isplate plata uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom poseban doprinos u visini 0,2% iznosa isplaćenog za taj mjesec za bruto plate i naknade plate.

(3) Poslodavac koji ne podliježe obavezi iz stava 1. ovog člana dužan je, osim ako ima zaposlen broj osoba s invaliditetom iz stava 1. ovog člana, svakog mjeseca prilikom isplate plata uplaćivati u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom poseban doprinos u visini 0,1% iznosa isplaćenog za taj mjesec za bruto plate i naknade plate.

(4) Ministri nadležni za rad i socijalnu zaštitu donijet će pravilnik kojim će se utvrditi radna mjesta i poslovi na kojima, pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, uz zadovoljavanje ostalih potrebnih uslova, prednost imaju osobe sa 100%-tnim invaliditetom.

ODGAĐANJE OBAVEZA ZA NOVOOSNOVANOG POSLODAVCA

Član 11.

(1) Ministarstvo nadležno za rad može novoosnovanom pravnom licu u vlasništvu ili u većinskom vlasništvu Republike Srpske u vremenu uvođenja u rad, a najduže 24 mjeseca od dana početka rada, odgoditi obavezu zapošljavanja osoba s invaliditetom iz člana 10. stava 1. ovog Zakona.

(2) Pravno lice iz stava 1. ovog člana koji traži privremeno odgađanje obaveze zapošljavanja osoba s invaliditetom dužna je zahtjev podrobno obrazložiti.

(3) Primjerak rješenja o odgađanju obaveze zapošljavanja iz stava 2. ovog člana dostavlja se područnoj službi zavoda za zapošljavanje.

SAMOZAPOŠLJAVANJE I ZAPOŠLJAVANJE U PORODIČNOJ ILI SAMOSTALNOJ DJELATNOSTI

Član 12.

(1) Zapošljavanjem u posebnim uslovima osoba s invaliditetom smatra se i samozapošljavanje te zapošljavanje i rad u porodičnom obrtu, preduzeću ili samostalnoj djelatnosti.

(2) Osoba s invaliditetom iz stava 1. ovog člana te njen poslodavac imaju prava iz ovog Zakona i prava na olakšice i oslobođenja predviđena drugim propisima uz uslove propisane članom 32. ovog Zakona.

RADNI ODNOS OSOBE S INVALIDITETOM

Član 13.

(1) Osoba s invaliditetom zasniva radni odnos sklapanjem ugovora o radu ili na drugi način predviđen posebnim propisima i time stiče prava i preuzima obaveze iz radnog odnosa i u vezi s radnim odnosom iz ovog Zakona, Zakona o radu, drugih propisa, kolektivnog ugovora, pravilnika o radu i sporazuma sindikata i poslodavca.

(2) Odredbe Zakona o radu koje se odnose na radnike s profesionalnom nesposobnošću za rad i s neposrednom opasnošću od nastanka invalidnosti primjenjuju se i na sve druge osobe s invaliditetom iz člana 3. ovog Zakona.

(3) Zakonom o radu određeno najmanje trajanje otkaznog roka za osobu s invaliditetom dodatno se uvećava za mjesec dana, osim ako je otkaz skrivila ta osoba.

(4) Osoba s invaliditetom ima za svaku kalendarsku godinu pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje 24 radna dana.

(5) Osoba s invaliditetom smije raditi noću, prekovremeno i u preraspodijeljenom radnom vremenu u skladu s ocjenom tijela koje je utvrdilo invaliditet i smanjenu radnu sposobnost.

(6) Nositelj osiguranja zapošljavanja iz člana 29. stava 1. ovog Zakona ili drugo fizičko ili pravno lice može s poslodavcem ugovoriti uslove prilagođavanja osoba s invaliditetom za rad u vezi s radnim mjestom, radnim vremenom, dužinom trajanja i načinom praćenja prilagođavanja, stručnim nadzorom, ocjenjivanjem radnih sposobnosti, snošenjem troškova prilagođavanja i iznosom tih troškova te o drugim međusobnim odnosima.

EVIDENCIJA O ZAPOSLENIM OSOBAMA S INVALIDITETOM

Član 14.

(1) O zaposlenim osobama s utvrđenim invaliditetom (član 3.) vodi se evidencija.

(2) Evidenciju vodi Republički zavod za zapošljavanje.

(3) Sadržaj evidencije i način njenog vođenja pravilnikom propisuje ministar nadležan za rad i socijalnu zaštitu.

(4) Poslodavac je dužan nadležnoj područnoj službi zavoda za zapošljavanje dostavljati sledeće podatke o osobama s utvrđenim invaliditetom koje su kod njega u radnom odnosu:

- ime, prezime i adresa prebivališta,
- dan zasnivanja radnog odnosa, i
- dan prestanka radnog odnosa.

(5) Rok dostavljanja podataka iz stava 4. ovog člana je za osobe zatečene u radnom odnosu 60 dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona, a za novozaposlenu osobu s invaliditetom te za prestanak radnog odnosa osobe s invaliditetom rok je 30 dana od dana početka rada, odnosno od dana prestanka radnog odnosa.

RAD U RADNOM CENTRU

Član 15.

(1) Osobi s invaliditetom koja se na temelju radnih i opštih sposobnosti ne može zaposliti i održati zaposlenje u posebnim uslovima kod poslodavca ili u zaštitnoj radionici može se osigurati rad u radnom centru.

(2) Osoba s invaliditetom na radu u radnom centru ima položaj korisnika usluga.

(3) Upućivanje osobe s invaliditetom na rad u radni centar mogu zahtijevati ta osoba, njezin zakonski zastupnik ili staratelj ili drugo fizičko ili pravno lice.

(4) O radu osobe s invaliditetom u radnom centru odlučuje u prvom stepenu područna služba zavoda za zapošljavanje nadležna prema prebivalištu osobe s invaliditetom, a u drugom stepenu republička služba tog Zavoda.

IV. USTANOVA ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU, ZAŠTITNA RADIONICA I RADNI CENTAR

USTANOVA ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU

Član 16.

(1) Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju (u daljem tekstu: ustanova) je prema ovom Zakonu javna ustanova osnovana u svrhu organizovanja i izvođenja profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom prema odredbama člana 6. stava 2. ovog Zakona.

(2) Ustanovu mogu osnovati Republika Srpska, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, Republički zavod za zapošljavanje, udruženje osoba s invaliditetom, humanitarna organizacija, vjerska zajednica i drugo pravno i fizičko lice.

(3) Saglasnost na akt o osnivanju ustanove daje ministarstvo nadležno za rad i socijalnu zaštitu.

(4) Ustanova mora za osnivanje i rad ispunjavati uslove u pogledu prostora, opreme te stručnih radnika.

(5) Uslove za osnivanje i rad iz stava 4. ovog člana pravilnikom propisuje ministar nadležan za rad i socijalnu zaštitu.

Član 17.

Statutom ustanove uređuju se sva značajna pitanja vezana uz organizaciju i rad ustanove, a naročito: sastav organizacije, sastav i djelokrug upravnog odbora, sastav i djelokrug stručnog odbora, ovlaštenja upravnika (direktora) te položaj i prava osoba s invaliditetom za vrijeme profesionalne rehabilitacije u ustanovi.

Član 18.

(1) Sredstva za rad ustanove osiguravaju osnivač i Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

(2) Ustanova može ostvariti prihode i pružanjem ugovorenih usluga korisnicima, prodajom proizvoda nastalih u toku profesionalne rehabilitacije te od poklona i legata.

ZAŠTITNA RADIONICA

Član 19.

(1) Zaštitna radionica osniva se u svrhu zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom.

(2) Zaštitna radionica je ustanova ili preduzeće koja zapošljava najmanje 51% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupnan broj zaposlenih.

(3) Nadzor nad primjenom odredbe stava 2. ovog člana obavlja nadležni inspektor rada.

Član 20.

(1) Zaštitnu radionicu mogu pojedinačno ili zajednički osnovati jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, preduzeće, Republički zavod za zapošljavanje, udruženje osoba s invaliditetom, udruženje poslodavaca, sindikat, humanitarna organizacija, vjerska zajednica ili drugo fizičko i pravno lice.

(2) Ako su zaštitnu radionicu osnovala dva ili više osnivača njihova međusobna prava i obaveze uređuju se aktom o osnivanju ili ugovorom.

Član 21.

(1) Domaći i strani poslodavac može osnovati posebnu radnu jedinicu za zapošljavanje osoba s invaliditetom.

(2) Radna jedinica za zapošljavanje osoba s invaliditetom ostvariće status zaštitne radionice ako zapošljava najmanje 51% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj radnika u radnoj jedinici, a najmanje šest osoba s invaliditetom te ako je aktom poslodavca osnovana kao posebna obračunska jedinica.

(3) U slučaju da radna jedinica ostvari status zaštitne radionice na nju se odgovarajuće primjenjuju odredbe ovog Zakona ili drugog zakona o zaštitnim radionicama.

RADNI CENTAR

Član 22.

(1) Radni centar je prema ovom Zakonu javna ustanova koja obezbjeđuje rad osobama s invaliditetom koje se ne mogu zaposliti ili održati zaposlenost u opštim ili posebnim uslovima na otvorenom tržištu rada ili u zaštitnim radionicama.

(2) Osobom s invaliditetom iz stava 1. ovog člana smatra se osoba koja ne postiže radni učinak veći od 50% primjeren njenoj dobi, stručnoj spremi i uslovima rada.

(3) Radni centar osniva se i radi radno-terapijskih aktivnosti u okviru rehabilitacije i osposobljavanja osoba s invaliditetom.

(4) Radni centar mora imati na radu najmanje 80% osoba s invaliditetom u odnosu na broj osoba u radnom odnosu.

(5) Radni centar mora za svoj rad ispunjavati uslove u pogledu prostora, opreme te stručnih radnika.

(6) Uslove za rad iz prethodnog stava pravilnikom propisuje ministar nadležan za rad i socijalnu zaštitu.

Član 23.

(1) Radni centar može uz saglasnost ministra nadležnog za rad i socijalnu zaštitu osnovati svako domaće i strano fizičko i pravno lice.

(2) Radni centar može se osnovati kao posebna organizaciona jedinica zaštitne radionice.

(3) Sredstva za rad radnog centra osiguravaju osnivač i Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

(4) Radni centar može primati darove domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica.

V. ZAJEDNIČKE ODREDBE

UPRAVNI ODBOR

Član 24.

(1) Radom ustanove iz člana 16. ovog Zakona, zaštitne radionice i radnog centra upravlja upravni odbor.

(2) Broj i sastav članova upravnog odbora utvrđuje se aktom o osnivanju ili statutom.

(3) Predsjednika i članove upravnog odbora imenuje osnivač.

(4) Upravni odbor imenuje se na vrijeme od četiri godine.

(5) Radom zaštitne radionice osnovane kao preduzeće upravlja se na način propisan Zakonom o preduzećima za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida.

Član 25.

(1) Upravni odbor raspravlja i odlučuje o svim pitanjima predviđenim zakonom i aktom o osnivanju.

(2) Rad upravnog odbora je javan, osim kada se raspravlja i odlučuje o pitanjima vezanim uz lične podatke, kao i o pitanjima i činjenicama čijim bi iznošenjem u javnost moglo doći do nanošenja moralne, poslovne i materijalne štete ustanovi, zaštitnoj radionici ili drugom fizičkom i pravnom licu.

(3) Statutom se pobliže utvrđuje u kojim slučajevima je isključena javnost.

STRUČNI ODBOR

Član 26.

(1) Stručni odbor obavezno se osniva u ustanovi, zaštitnoj radionici i radnom centru ako je broj osoba s invaliditetom na osposobljavanju ili radu veći od 30.

(2) Djelokrug, imenovanje i sastav stručnog odbora određuju se aktom o osnivanju ili statutom.

(3) Rad stručnog odbora je zatvoren za javnost kad se raspravlja o ličnim stvarima osobe s invaliditetom, kao i u slučajevima utvrđenim statutom.

UPRAVNIK

Član 27.

(1) Upravnik organizuje i vodi rad i poslovanje te predstavlja i zastupa ustanovu, zaštitnu radionicu osnovanu kao ustanovu i radni centar.

(2) Upravnika imenuje upravni odbor na vrijeme od četiri godine uz prethodnu saglasnost osnivača. Ista osoba može se ponovo imenovati za upravnika.

(3) Za upravnika može biti imenovan državljanin Republike Srpske koji ima visoku stručnu spremu društvenog smjera i najmanje pet godina radnog iskustva u struci.

ODGOVORNOST ZA OBAVEZE

Član 28.

(1) Ustanova iz člana 16. ovog Zakona, zaštitna radionica osnovana kao ustanova i radni centar odgovaraju za obaveze cijelom svojom imovinom.

(2) Osnivač ustanove iz stava 1. ovog člana solidarno i neograničeno odgovara za njezine obaveze.

VI. OLAKŠICE PRI ZAPOŠLJAVANJU OSOBA S INVALIDITETOM NA OTVORENOM TRŽIŠTU RADA I POD POSEBNIM USLOVIMA

OLAKŠICE PRI ZAPOŠLJAVANJU

Član 29.

(1) Poslodavac koji zapošljava osobe s invaliditetom ima pravo na olakšice predviđene poreskim propisima, pravo na novčani poticaj i na poticaje predviđene posebnim ugovorom o zapošljavanju osobe s invaliditetom sklopljenim s Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Republičkim zavodom za zapošljavanje, Republičkim zavodom za penzijsko osiguranje, nadležnom službom socijalne zaštite, jedinicom lokalne i područne (regionalne) samouprave ili s drugim poslodavcem (u daljem tekstu: nosioc osiguranja zapošljavanja). Ova prava poslodavcu pripadaju bez obzira na to je li osoba s invaliditetom bila prethodno prijavljena u evidenciji nezaposlenih zavoda za zapošljavanje.

(2) Poticaji iz stava 1. ovog člana ugovoreni s nosiocem osiguranja zapošljavanja su jednokratna materijalna davanja, sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada, kreditna sredstva po povoljnijim uslovima namijenjena kupovini strojeva, opreme, alata ili pribora potrebnog za zapošljavanje osobe s invaliditetom te sredstva naknade razlike zbog smanjenog radnog učinka ili za sufinansiranje dijela plate asistenta (pomagača u radu) osobe s invaliditetom u toku rada.

NOVČANI POTICAJ

Član 30.

(1) Poslodavac koji zaposli nezaposlenu osobu s invaliditetom utvrđenim prema odredbama ovog Zakona, osim poslodavca iz člana 10. stava 1. ovog Zakona, ima pravo na novčani poticaj.

(2) Novčani poticaj se određuje u visini uplaćenog obaveznog doprinosa na plate utvrđenog po propisima o obaveznom penzijskom osiguranju, uplaćenog obaveznog doprinosa na plate utvrđenog po propisima o osnovnom zdravstvenom osiguranju te uplaćenog obaveznog doprinosa na plate utvrđenog prema zakonu koji uređuje posredovanje pri zapošljavanju i prava za vrijeme nezaposlenosti.

(3) Zahtjev za isplatu novčanog poticaja poslodavac podnosi Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Zahtjevu se obavezno prilaže obračun novčanog poticaja s podacima o osobama s invaliditetom i o uplaćenim doprinosima na platu za te osobe, zatim dokaz da su za sve radnike

uplaćeni ti doprinosi, primjerci obračuna plate osoba s invaliditetom, a prvi put i dokazi o zapošljavanju i o invaliditetu.

(4) Poslodavac može zahtjev za isplatu novčanog poticaja podnijeti po isteku mjeseca ili tromjesečja. Novčani poticaj se isplaćuje u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva s obaveznim priložima.

(5) Ovlašćuje se Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom da javno objavi način ostvarivanja prava na novčani poticaj te da putem nadležnih upravnih tijela kod poslodavca nadzire pravilnost obračuna novčanog poticaja i vjerodostojnost priloženih dokaza.

SREDSTVA POSEBNE NAMJENE

Član 31.

(1) Zaštitna radionica može primiti pomoći i darove u novcu ili materijalnim sredstvima.

(2) Namjenu pomoći, odnosno dara određuje upravnik.

(3) Pomoć i darovi u novcu ne smiju se koristiti za isplate radnicima koje se prema poreznim propisima smatraju dohotkom.

(4) Pomoći i darove u novcu ili drugim materijalnim sredstvima zaštitna radionica vodi i koristi kao sredstva posebne namjene.

(5) Sredstva posebne namjene vode se na posebnom računu. Korisnici sredstava posebnog računa iz stava 1. ovoga člana dužni su za svaku finansijsku godinu donijeti i Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje dostaviti finansijski izvještaj o prihodima i rashodima sredstava posebne namjene.

(6) Novčana sredstva posebne namjene iz stava 1. ovog člana koja nisu utrošena za namjene iz stava 2. ovog člana moraju se uplatiti u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

SAMOSTALNA DJELATNOST

Član 32.

(1) Pravo na poreska i carinska oslobođenja i olakšice predviđene carinskim i poreskim propisima, kao i prava i olakšice predviđene ovim Zakonom i drugim propisima pripadaju i osobama s invaliditetom koje obavljaju samostalnu djelatnost u smislu poreskih propisa te osobama koje obavljaju poljoprivrednu djelatnost kao jedino, glavno ili dopunsko zanimanje.

(2) Prava iz stava 1. ovog člana pripadaju i roditelju, bračnom drugu ili djetetu osobe s invaliditetom koji s tom osobom zasnjuje radni odnos u svojstvu obrtnika ili jedinog osnivača preduzeća ili samostalne radnje te koji prema toj osobi ispunjava obaveze poslodavca iz radnog odnosa i u vezi s radnim odnosom.

(3) Prava iz stava 1. ovog člana pripadaju i roditelju, bračnom drugu ili djetetu osobe s invaliditetom starije od 15 godina i mlađe od 65 godina (muškarac), odnosno 60 godina (žena) koji obavlja poljoprivrednu djelatnost kao jedino, glavno ili dopunsko zanimanje i koji za osobu s invaliditetom kao člana domaćinstva plaća obavezne doprinose za zdravstveno osiguranje i za penzijsko osiguranje.

(4) Potvrdu o ispunjavanju uslova iz stava 2. i 3. ovog člana izdaje na zahtjev poslodavca i poljoprivrednika ured državne uprave nadležan za rad. Zahtjevu se prilažu isprave kojima se dokazuje ispunjavanje tih uslova.

VII. FOND ZA PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Član 33.

(1) Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: Fond) je javna ustanova koju uredbom osniva Vlada Republike Srpske.

(2) Fondom upravlja upravni odbor od najmanje sedam članova koje imenuje i razrješava Vlada Republike Srpske tako da budu zastupljeni predstavnici poslodavaca, sindikata i udruženja invalida.

(3) Odluke upravnog odbora izvršava direktor Fonda, kojeg imenuje Vlada Republike Srpske.

(4) Prihodi Fonda su sredstva iz državnog budžeta, sredstva posebnog doprinosa (član 10. stav 2. i 3.), neutrošena sredstva posebne namjene (član 31.), drugi prihodi ostvareni na osnovu zakona i drugih propisa te darovi i pomoći u novcu domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica.

(5) Fond obavlja poslove:

- provođenja politike razvoja i unaprjeđivanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom,
- finansiranja ili sufinansiranja ustanova iz člana 16. ovog Zakona i radnih centara,
- isplate novčanog poticaja,
- sufinansiranja programa za održavanje zaposlenosti osoba s invaliditetom,
- nadzora ostvarivanja prava na novčani poticaj i korištenja drugih sredstava Fonda,
- druge poslove predviđene uredbom o osnivanju Fonda i statutom Fonda.

Član 34.

(1) Nadzor nad korištenjem sredstava Fonda obavlja nadležna inspekcija u skladu sa posebnim zakonom.

(2) Fond je ovlašten pozvati korisnika sredstava Fonda da u roku koji ne može biti kraći od tri radna dana, ni duži od osam radnih dana otkloni greške u obračunu novčanog poticaja ili u zahtjevu za odobrenje sredstava Fonda po drugoj osnovi, ili da priloži nedostajuće dokaze.

(3) Korisnik sredstava Fonda dužan je Fondu naknaditi štetu:

- ako je sredstva Fonda ostvario na osnovi neistinitih ili netačnih podataka ili na drugi protivpravni način, odnosno u većem obimu nego što mu pripadaju,
- ako je sredstva Fonda koristio protivno namjeni radi koje su mu odobrena.

(4) Korisnik sredstava Fonda dužan je Fondu vratiti sredstva stečena bez pravne osnove.

VIII. KAZNENE ODREDBE

Član 35.

(1) Novčanom kaznom od _____ do _____ KM kazniće se za prekršaj pravno lice:

1. koje ne uplati poseban doprinos, a bilo ga je dužno uplatiti (član 10. stav 2. i 3.),
2. koje prema osobi s invaliditetom postupi protivno odredbama člana 13.,
3. koje ne dostavi podatke o osobama s invaliditetom (član 14.),
4. koje sredstva posebne namjene koristi nenamjenski (član 31. stav 2. i 3.),
5. koje sredstva posebne namjene ne vodi na posebnom računu (član 31. stav 5.),
6. koje ne donese ili ne dostavi godišnji finansijski izvještaj o sredstvima posebne namjene (član 31. stav 5.),
7. koje u Fond ne uplati neutrošena sredstva posebne namjene (član 31. stav 6.).

(2) Novčanom kaznom od _____ do _____ KM za prekršaj iz stava 1. ovog člana kazniće se poslodavac - fizičko lice i odgovorna osoba pravnog lica.

IX. NADZOR

Član 36.

(1) Nadzor nad zakonitošću rada i opštih akata, kao i nadzor nad stručnim radom ustanove iz člana 16. ovog Zakona, zaštitne radionice i radnog centra obavlja Ministarstvo rada i socijalne zaštite.

(2) Sadržaj i način provođenja nadzora iz stava 1. ovog člana pravilnikom propisuje ministar nadležan za rad i socijalnu zaštitu.

X. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 37.

Zaštitna radionica dužna je broj zaposlenih osoba s invaliditetom uskladiti s odredbama člana 19. stava 2. ovog Zakona u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 38.

Zaštitna radionica dužna je svoj statut uskladiti s odredbama ovog Zakona u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 39.

Vlada Republike Srpske donijeće uredbu iz člana 33. stava 1. ovog Zakona u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 40.

Ministar nadležan za rad i socijalnu zaštitu donijeće pravilnike iz člana 14. stava 3., člana 16. stava 5., člana 22. stava 6. i člana 36. stava 2. ovog Zakona u roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Član 41.

Fond će odluku o načinu ostvarivanja prava na novčani poticaj iz člana 30. ovog Zakona donijeti i objaviti u Službenom glasniku u roku od dva mjeseca od dana početka rada direktora Fonda.

Član 42.

Novčani poticaj iz člana 30. ovog Zakona počinje se isplaćivati u roku od mjesec dana od dana objavljivanja odluke iz člana 41. ovog Zakona.

Član 43.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u Službenom glasniku

PRILOG 2

PRIJEDLOG ZAKONA O PREDUZEĆIMA ZA RADNO OSPOSOBLJAVANJE I ZAPOŠLJAVANJE INVALIDA

Član 1

Ovim Zakonom uređuju se posebni uslovi i postupak za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida, kao i položaj i osnovi organizacije i rada preduzeća koja se bave radnim osposobljavanjem i zapošljavanjem invalida (u daljem tekstu: preduzeće).

Član 2

Pravo na radno osposobljavanje i zapošljavanje pod posebnim uslovima propisanim ovim Zakonom imaju invalidna lica sa najmanje 40% invalidnosti - ako ispunjavaju i druge uslove utvrđene ovim zakonom i drugim propisima donešenim u skladu sa ovim Zakonom.

Invalidnost u smislu prethodnog stava utvrđuje se prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju, a za ratne vojne invalide i po propisima koji se odnose na njih.

Pod posebnim uslovima iz stava 1. ovog člana smatraju se uslovi koji su prilagođeni psihofizičkim i drugim sposobnostima invalida.

Član 3

Pravo na radno osposobljavanje i zapošljavanje u smislu ovog Zakona ima invalid kod koga je utvrđena preostala radna sposobnost, a koji nije stekao uslove za ostvarivanje prava na bilo koju vrstu penzije.

Ako se radnim osposobljavanjem vrši dokfalkifikacija, ili prekfalkifikacija invalida, taj vid radnog osposobljavanja može ostvariti invalid koji nije navršio 55 godina života (muškarac) odnosno 50 godina života (žena) i koji se, s obzirom na prirodu i vrstu preosale radne sposobnosti, može osposobiti za rad na odgovarajućem poslu s punim radnim vremenom, što utvrđuje stručni organ u skladu sa propisima o penzijsko - invalidskom osiguranju.

Član 4

Sredstva za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida obezbjeđuju:

1. Preduzeće, odnosno organ ili organizacija i drugo fizičko i pravno lice kod kojeg je invalid bio u radnom odnosu na dan utvrđivanja invalidnosti, odnosno preostale radne sposobnosti - za invalide u radnom odnosu.

2. Republika Srpska (u daljem tekstu: Republika), Republički zavod za zapošljavanje, Republička privredna komora, Republički javni fond za penzijsko - invalidsko osiguranje - za invalide koji se na dan utvrđivanja invalidnosti, odnosno preostale radne sposobnosti nisu nalazili u radnom odnosu. Visinu i način obezbjeđenja ovih sredstava i druge međusobne odnose ovi subjekti uređuju ugovorom. U finansiranju radnog osposobljavanja i zapošljavanja invalida mogu učestvovati i drugi pravni subjekti (komore, fondovi i sl.), kao i građani, a dio sredstava dužna je obezbjediti i opština odnosno grad na čijem se području nalazi prebivalište invalida.

Član 5

Upućivanje invalida na radno osposobljavanje i zapošljavanje vrši nadležni organ subjekta iz st. 1. t. 1. prethodnog člana kod kojeg je invalid u radnom odnosu, a republički Zavod za zapošljavanje za invalide koji nisu u radnom odnosu.

Član 6

Na radno osposobljavanje i zapošljavanje može se uputiti invalid:

1. Na zapošljavanje, ukoliko je radno osposobljen za odgovarajući posao i ukoliko je zdravstveno sposoban za obavljanje određenog posla.
2. Na radno osposobljavanje, u cilju zapošljavanja u preduzeću, nakon obavljenog osposobljavanja za odgovarajući posao u tom preduzeću.
3. Na radno osposobljavanje, u cilju sticanja stručne osposobljenosti za određeni posao radi zaposlenja kod drugog poslodavca.

Član 7

Upućivanje invalida na radno osposobljavanje vrši se nakon prethodnog ocjenjivanja njegove preostale radne sposobnosti i ukoliko se utvrdi da je zdravstveno sposoban za obavljanje posla za koji će se radno osposobljavati.

Ocjenjivanje preostale radne sposobnosti invalida vrši se u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Član 8

Ocjenjivanje preostale radne sposobnosti invalida vrši se na zahtjev nadležnog organa iz člana 4. st. 1. t. 1. i 2. ovog Zakona i bez naknade, u okviru redovnih poslova stručnog organa po propisima penzijsko - invalidskog osiguranja.

Ukoliko je za utvrđivanje ocjene preostale radne sposobnosti potrebno obaviti prethodne zdravstvene preglede i izvršiti druge zdravstvene usluge, te troškove snosi fond za zdravstveno osiguranje.

Član 9

Međusobna prava i obaveze između preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida i pravnih subjekata koji invalida upućuju na radno osposobljavanje i zapošljavanje (član 5.) uređuju se ugovorom.

Član 10

Za vrijeme radnog osposobljavanja i čekanja na zaposlenje nakon obavljenog osposobljavanja, invalid koji, prema propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju ili propisima o pravima ratnih vojnih invalida, nema stalna novčana primanja, ima pravo na novčanu naknadu.

Naknadu iz prethodnog stava obezbjeđuje i isplaćuje pravni subjekt iz člana 4. st. 1 t. 1. ovog Zakona - za invalide iz radnog odnosa, a republički Zavod za zapošljavanje - za invalide koji nisu u radnom odnosu.

Pravo na naknadu iz stava 1. ovog člana gubi invalid koji neopravdano prekine radno osposobljavanje i koji, nakon obavljenog osposobljavanja, neopravdano odbije zaposlenje koje mu je obezbjeđeno, a koje je u skladu sa stečenom osposobljenošću i psihofizičkim i drugim sposobnostima, a primljeni iznos po tom osnovu dužan je odmah da vrati organu odnosno organizaciji koja mu je naknadu isplaćivala (st. 2. ovog člana).

Član 11

Kao preduzeće za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida, u smislu ovog Zakona, smatra se preduzeće u kome je zaposleno najmanje 40% invalida, iz člana 2. st. 1. ovog Zakona, i koje ispunjava uslove određene ovim Zakonom.

Preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida u svom sastavu mogu imati smještajne kapacitete za smještaj zaposlenih invalida.

Preduzeće za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida mogu osnovati: Republika, opština, odnosno jedinice lokalne samouprave, preduzeće, ustanova, kao i drugo pravno lice i građani Republike.

Strana pravna i fizička lica mogu, pod uslovima uzajamnosti, osnovati ova preduzeća u skladu sa ovim Zakonom, Zakonom o preduzećima (Sl. gl. RS br. 24/98) i Zakonom kojim se uređuju strana ulaganja.

Ako ovim Zakonom nije drugačije određeno, na osnivanje i rad preduzeća iz stava 1. ovog člana primjenjuju se propisi koji važe za druge vrste preduzeća.

Član 12

Kod osnivanja, preduzeće iz prethodnog člana dužno je da aktom o sistematizaciji radnih mjesta obezbjedi zastupljenost invalida u ukupnom broju radnika u srazmjeri iz člana 11. st. 1. ovog Zakona.

Na radna mjesta određena za invalide u smislu prethodnog stava ne mogu biti primana lica koja ne ispunjavaju uslove iz člana 2. i 3. ovog Zakona, kao ni invalidi koji nisu upućeni na zaposlenje na način iz člana 5. ovog Zakona.

Član 13

Preduzeće iz člana 11. st. 1. ovog Zakona gubi status preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida ako u toku rada ne održava odnos zaposlenih utvrđen tom odredbom.

Član 14

Preduzeće zapošljava invalida iz člana 2. i 3. ovog Zakona bez javnog oglašavanja potrebe za radnikom.

Ukoliko za određeno radno mjesto odnosno posao ima više invalida koji ispunjavaju uslove radnog mjesta od broja izvršilaca koji se prima, prednost utvrđuje organ odnosno organizacija iz člana 5. ovog Zakona.

Član 15

Invalidu kome je, s obzirom na vrstu i stepen invalidnosti, bitno otežano dolaženje na posao u preduzeće, može se obezbjediti da posao obavlja kod kuće, ukoliko su obezbjeđeni uslovi za takav rad.

Opštim aktom preduzeća bliže se utvrđuju uslovi za rad u smislu prethodnog stava.

Član 16

Radno osposobljavanje invalida vrši se prema posebnom programu, koji donosi nadležni organ preduzeća koje vrši osposobljavanje, u saradnji sa republičkim Zavodom za zapošljavanje.

Program iz prethodnog stava sadrži naročito: stepen obučenosti, vrijeme trajanja obučenosti, tehnologija obučenosti, stručni organ koji prati obuku, način polaganja ispita i sl.

Član 17

Preduzeće je dužno da obavještava organ odnosno organizaciju koja je uputila invalida na osposobljavanje o rezultatima toga osposobljavanja.

Preduzeće može odlučiti o promjeni vrste osposobljavanja invalida samo uz saglasnost subjekta koji je invalida uputio na osposobljavanje i pod uslovom da se invalid tome ne protivi.

Član 18

Invalidu koji je radno osposobljen u skladu sa ovim Zakonom, preduzeće odnosno ustanova koja ga je osposobila izdaje odgovarajuće uvjerenje o osposobljenosti za određeni posao.

Uvjerenje ima snagu javne isprave.

Preduzeće je dužno da vodi evidenciju o izdatim uvjerenjima iz prethodnog stava i da je čuva trajno.

Član 19

Pored uslova iz člana 11. st. 1. ovog Zakona, preduzeće mora imati odgovarajuće prostorije, opremu i stručne radnike potrebne za obavljanje djelatnosti na radnom osposobljavanju invalida.

Bliže uslove iz prethodnog stava, kao i oblik i sadržinu uvjerenja i evidencije iz člana 18. ovog Zakona, propisuju ministarstvo nadležno za poslove rada i ministarstvo nadležno za poslove obrazovanja.

Pored poslova iz prethodnog stava, nadležna ministarstva:

1. Putem zajedničke komisije utvrđuju uslove za početak rada preduzeća. U komisiji mora biti najmanje jedan član kao predstavnik organizacije invalida Republike Srpske.

2. Vršer nadzor nad zakonitošću rada preduzeća, svaki u svom djelokrugu.

Član 20

U cilju obezbjeđenja društvenog uticaja na djelatnost preduzeća u izvršavanju obaveza prema invalidima i organima i organizacijama koje upućuju invalide na radno osposobljavanje i njihovo zapošljavanje, preduzeće je dužno da statutom predvidi učešće organa i organizacija iz člana 4. st. 1. tačka 1. i 2. ovog Zakona u radu upravnog odbora odnosno drugog odgovarajućeg organa tog preduzeća.

U cilju veće zaštite invalida koji se nalaze na radnom osposobljavanju i koji su zaposleni, preduzeće je dužno da statutom predvidi učešće najmanje jednog predstavnika organizacija invalida na nivou Republike u radu uravnog odbora odnosno drugog odgovarajućeg organa tog preduzeća.

Član 21

Preduzeće za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida oslobođeno je:

1. Plaćanja carine na uvoz opreme.
2. Plaćanja poreza na opremu (osnovna sredstva i inventar).
3. Plaćanja poreza na promet sopstvenih proizvoda koje prodaje u svojoj maloprodajnoj trgovinskoj mreži.
4. Plaćanja poreza i carina na stvari koje uvozi kao humanitarnu pomoć ili posredstvom navedenih organizacija, kao i na stvari koje preduzeće dobije bez naknade kao humanitarnu pomoć.
5. Plaćanja poreza na promet repromaterijala za potrebe sopstvene proizvodnje.
6. Plaćanja poreza na promet usluga koje neposredno pruža građanima, odnosno pravnim licima.
7. Plaćanja poreza na svaki vid stavljanja privatne svojine u javnu svojinu u korist preduzeća.
8. Plaćanja poreza na dobit.
9. Plaćanja poreza u slučaju sticanja prava svojine na nepkretnosti bez obzira na osnov sticanja (kupovina, poklon, legat, testament i dr.).
10. Plaćanja poreza na specifične načine ostvarivanja prihoda, kao što je lutrija, tombola ili druga vrsta nagradne igre i razne jednokratne dobrotvorne akcije neekonomske prirode.
11. Plaćanja naknade za infrastrukturu (za građevinsko zemljište, vodoprivredu, elektroprivredu, magistralne puteve i dr.).
12. Plaćanja poreza i doprinosa na plate i druga lična primanja samo invalida zaposlenih u preduzeću.

Sredstva po osnovu oslobađanja carina, poreza, doprinosa i sl. u smislu prethodnog stava preduzeće vodi posebno u knjigovodstvu i ta sredstva se mogu koristiti samo u slijedeće svrhe:

1. Za proširenje kapaciteta preduzeća, kao i osnivanje novih preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida.
2. Otvaranje novih radnih mjesta.
3. Uvođenje nove tehnologije.
4. Poboljšanje standarda invalida.

5. Po osnovu solidarnosti invalida.
6. Za rad organizacija invalida na nivou RS, a prvenstveno za rad njihove zajedničke organizacije na nivou RS.

Član 22

Preduzeće plaća komunalne usluge i telefonske i faks i druge usluge pod uslovima koji važe za domaćinstva.

Član 23

Preduzeće ne plaća doprinose za zdravstveno, penzisko i invalidsko osiguranje, na plate (zarade) zaposlenih invalida a za ostale zaposlene plaća u skladu sa propisima koji važe za zaposlene u drugim preduzećima.

Član 24

Državni organi i institucije dužni su dio svojih potreba za proizvodima koje proizvode preduzeća za zapošljavanje invalida zadovoljavati od ovih preduzeća pod uslovima koji vladaju na tržištu.

Obim poslova iz prethodnog stava reguliše se na početku svake kalendarske godine ugovorom između institucija republike i preduzeća za zapošljavanje invalida.

Član 25

Preduzeća, ustanove, zavodi, uslužne radionice i druga pravna lica koja radno osposobljavaju i zapošljavaju invalide dužna su da svoje poslovanje i organizaciju usklade sa ovim Zakonom u roku od šest mjeseci po njegovom stupanju na snagu.

Član 26

Preduzeća osnovana po Zakonu o preduzećima (Sl. gl. RS br. 24/98) dužna su da stvaraju uslove i zapošljavaju invalide koji ispunjavaju uslove iz ovog Zakona, i to 3% invalida od ukupnog broja zaposlenih radnika u tom preduzeću.

Na preduzeća iz prethodnog stava analogno se primjenjuju odredbe ovog Zakona u odnosu na invalide zaposlene u tom preduzeću.

Preduzeće koje ne zaposli odgovarajući broj invalida po odredbi stava 1. ovog člana, dužno je svakog mjeseca plaćati republičkom Zavodu za zapošljavanje naknadu u visini prosječne bruto plate svih zaposlenih u Republici Srpskoj za svakog nezaposlenog invalida po odredbi stava 1. ovog člana.

Sredstva iz prethodnog stava mogu se koristiti samo za stvaranje uslova za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida.

Član 27

Preduzeća osnovana po Zakonu o preduzećima (Sl. gl. RS br. 24/98) mogu u svom dijelu obavljati radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida i na taj dio preduzeća primjenjivaće se ovaj zakon.

Član 28

Na preduzeća za radno osposobljavanje i zapošljavanje invalida primjenjuju se odredbe Zakona o preduzećima (Sl. gl. RS br. 24/98), ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Član 29

Utvrđiti prekršajne odredbe.

Član 31

Ovaj Zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Službenom glasniku Republike Srpske.

IV ZAKLJUČAK

Analiza pokazuje da u većini analiziranih oblasti ima potreba za izmjenom postojećih propisa i donošenjem novih zakonskih rješenja koja se mogu zakonodavno - pravno harmonizovati sa međunarodnim standardima.

Analiza, takođe, pokazuje da u našoj zemlji sa zakonodavno - pravnog aspekta nema diskriminacije građana, pa samim tim niti diskriminacije invalidnih lica, međutim masovna pojava ne poznavanja i nepoštovanja zakonskih propisa dovodi neminovno do diskriminacije ove zaista ugrožene populacije građana.

Radi dostizanja međunarodnih standarda u oblasti zakonodavstva neophodno je pristupiti proceduri izmjena i dopuna postojećih propisa, posebno u naprijed analiziranim oblastima.

Mnoge slabosti i problemi mogli bi se prevazići kroz razvijanje svijesti svih građana o potrebama invalidnih lica, a posebno te kategorije koja nije dovoljno informisana i obavještena o svojim pravima. Edukacijom stanovništva obezbjedili bi da i davaoci i korisnici prava kvalitetnije primjenjuju prava u raznim oblastima života i rada.

Nizak stepen ekonomske razvijenosti zemlje otežava potpunu implementaciju međunarodnog standarda i potpunu primjenu «Standardnih pravila», ali nas to ne opravdava, jer te standarde moramo uskladiti sa trenutnim ekonomskim mogućnostima.

Analitički tim smatra da bi se kroz usklađivanje zakonskih propisa u šest analiziranih oblasti značajno uticalo na poboljšanje uslova života i položaja invalidnih lica i njihovih organizacija.

Radi ostvarivanja željenog cilja pozivamo sve zainteresovane subjekte da se aktivno uključe u proces usklađivanja lokalnih propisa sa međunarodnim standardima.

Pozivamo sve zainteresovane da svojim prijedlozima i sugestijama pomognu kreiranje adekvatnih zakonskih rješenja radi stvaranja povoljnijeg zakonodavno - pravnog ambijenta.

Nadamo se da će ova naša analiza pomoći svim zainteresovanim subjektima u sagledavanju ove problematike i dati određene smjernice u vezi trasiranja puta za postizanje željenih standarda posmatrano sa aspekta osoba sa invaliditetom i njihovih organizacija.

Centri civilnih inicijativa i Koordinacioni odbor organizacija invalida RS će u kontinuitetu raditi i zalagati se za implementaciju «Standardnih pravila» u lokalno zakonodavstvo, a u saradnji sa nadležnim institucijama RS kreirati i predlagati adekvatna rješenja .

Antidiskriminatorno zakonodavstvo je dokazano uspješno u stvaranju promjena u stavovima prema osobama sa invaliditetom. Međutim, sam zakon nije dovoljan bez energične obaveze cijelokupnog društva, uključujući aktivno učešće osoba sa invaliditetom i njihovih organizacija u obezbjeđivanju životnih uslova, zakonodavstvo ostaje prazna ljuštura.

Opšta edukacija je neophodna da bi se podržale zakonodavne mjere i povećalo razumijevanje potreba osoba sa invaliditetom u društvu.